

А він дивиться з-за своїх окулярів. Увесь такий задрот чотириокий. І прикриває нижню половину обличчя рукою, ніби боїться говорити. Ніби передчуваючи носіння захисної маски, мабуть, ховає посмішку. Але ж по очах видно. Видно. Я все бачу. Ту глибину.

— Це із міфології якого народу? — запитав.

— Та не знаю, — відповів.

— Це архетипи? Чи із «Золотої гілки» Фрейзера? Чи із казок?

— Не знаю достеменно, але...

— Скажи, — перебив його, — що потрібно: стати казкарем, бо що ще потрібно, аби зрозуміти, як бути хорошим татом?

Я почав плакати посеред лікарняного коридору. Мабуть, по моїх щоках течуть сльози. Мабуть. Чоловіки теж плачуть.

33

Меланхолічний лоб я отримав від матері, королівські вилиці — від батька. Ці риси роблять мене інтелігентним. Борода, окуляри, пом'ятий і затертий плащ, ні — як домо-вилились — пальто — я створюю образ гіпстера, бітника. Мабуть, спеціально для таких образів колись вигадали термін — штрасседіагнозе.

Одного весняного ранку... так, щось я забагато згадую. Надіюсь, це не та остання секунда, за яку пробігає все життя перед світлом у кінці тунелю.

Одного весняного дня на околицях мого рідного села, в районі боліт, яких ще не доторкнулась меліорація, а багато місцевих жителів впевнені, що там є такі місця, де ніколи не ступала людська нога, я робив ранкову пробіжку. У ранок, який не передбачав нічого трагічного, я біг по власноніж витоптаних стежках (знав ті болота як свої п'ять пальців) й натрапив на Степана, про нього я ще вам не розповідав, який попідруки вгруз у болотяну гущу і перебував у такому шоці, що не зміг видавити бодай якийсь звук. Тоді ми зустрілися вперше. Спочатку я подумав, що це якийсь хлопчина із сусіднього хутора прийшов сюди порибалити і втрапив у таку пастку. Одним словом, Степанові врятували життя. Відтоді ми підтримуємо зв'язок.

34

— То як це сталося? — питають зацікавлені особи на місці нещасного випадку.

— Тихо, — відповідають їм.

— Я звик до непорозумінь...

— Знаєш, мені тебе ніхто не замінить... я загартований, ти роками мене... вибач, сльози тут недоречні.

— Я вигадав власний всесвіт, пароль до нього я вам не скажу. Ну добре, підказка: починається на одну із букв алфавіту... на шосту.

— Не... смішно...

— Авжеж... — як часто повторює.

— Давно не відчував себе у чужій тарілці...

— Ти став схожий на маніакального типа. — Часто кажуть йому, але він не слухає.

— Тільки без критики, я й так забрехався! Я сам добре знаю, що в мені сидить щось темне, потаємне.

— Дивно... вибач, але розлука — непередбачувана, якщо вона прийде, тоді точно все, все — це кінець. Кому потрібні ці стреси?

— Я чув, на Марсі знайшли воду в рідкому стані, там течуть цілі ріки.

— А я чув, що безнадійність не лікується.

— А я — що байдужість.

— Ви помічаєте моє темне, те, що сидить в мені?

— Ще рано...

— Ех, пахне весною.

— Розпізнай мої почуття через татування на передпліччі.

35

Степан, Степан. Це все через нього!

Напруга в тілі стала перманентною, мені набридло шукати однодумців. Я переріс це, давно відкрив іншу свідомість, вирвався, просто стальною кулею вилетів, у День велосипеда — ні — жартую, у простий звичайний день — хай буде із неділі на понеділок — із стану атараксії* (що це?), де хаос і порядок, рух та спокій поза межами простору та часу; мене не везуть — я лечу! Мабуть, я знайшов те, що так довго шукав. Свій бозон Гігса.

Це ж ранок як ранок, середньостатистичний для мене, без жодних передбачень та передвісників: велика рогата худоба стоїть на місці, вилупивши очі, втупивши погляд

* Атараксія (грец. *Αταραξία* — «незворушність, холонокровність, спокій») — безтурботний блаженний стан, що, на думку деяких давньогрецьких філософів (Епікур, Піррон), досягається мудрецем; термін старогрецької філософії.

на один спільний об'єкт, свійські, приручені, хижаки — сплять, приховуючи свої емоції, вони, буває, стримують сміх. Ранок як ранок. Ранок як ранок. Нічого особливого. Звичний туман, і як я хотів би, щоб він був ірландським. То що ж між нами сталось? Я не напрошувався, не вимолював у богів цієї патології, я не хочу з нею доживати віку, не хочу бродити як сконфужений, як навіжений.

За Степаном я почав спостерігати ще восени, все вийшло так спонтанно, але я сам вирішив, ніхто мені не наказував, ніяких голосів я не чув, не отримував ніяких метафізичних повідомлень, все відбувалося, як я вже казав — спонтанно. Якби ви тільки знали, як я сумував за таким способом життя, мене було важко впізнати. Але, на радість, усе змінилось в одну мить, як завжди — коли навіть не сподіваєшся. В зелених відтінках приснився мені золотавий чоловік із арфою, та це не віщий сон — я в такі сни не вірю (на днях в одному із супермаркетів мені підсунули передбачення — «вам сняться віщі сни»; по-перше, це дешева психологічна витівка, по-друге, ми бачимо сновидіння, а не сни), як не вірю і у волю божу, у витівки долі, як не вірю і в перевтілення душ і таке інше. Степан чимось схожий на мене, на мого батька, на його брата, мого, хоч й не рідного дядька, на мого брата, сина та племінника. Так, щось я переборщив із родичами. Промайнуло багато років від того болота, а я все ще не зрозумів тої дивної фіксації на Степанові — дитинство я мав ідеальне: любов, дисципліна, матеріальне забезпечення, духовна свобода, один тільки недолік. Якщо не враховувати «нема нічого», якщо не враховувати розбитих голів відтінку цинобри.

Я потім згадуватиму те болото на кушетці у кабінеті терапевта. Через багато років по тому болото зустріло

мене доволі приязно — воно зустрічало мене очеретом, я вітався з ним босими ногами — наша розмова лилася мовою шелесту і мовою чвакання — безкінечні розмови... і — моногамна пара журавлів зліва, невидимі храми, замки чи мечеті — над головою, попереду — язичницьке мовчання сліпого каменя і замасковане рядно води-вбивці, праворуч забобонно не повертаю голову, як вчили — це тягнеться десь із дитинства, начебто... якщо прислухатися чи навіть придивитись, то можна відчутти ревіння худоби, зниклої безвісти, і первісну дикість цивілізації, і розпач людей, які шукають ту худобу. Можна відчутти приємну насолоду від розтягування одного із твоїх імен — ландшафт. Хлюпай, хлюпай змутненою водою, випльовуй жаб чи пуголовків, чи навіть рибу, випльовуй трупи худоби, що прилипли до піднебіння твого дна. Це тоді чутно вереск твоїх вересових пустищ? Це тоді ти пищиш як недорізаний? Ех, ти проковтуєш мене повільно: босі стопи — коліна — виступи клубової кістки — груднина — ключиці — підборіддя — брови — психіка — суцільно.

Чи він колишній наркозалежний, чи він відвідував анонімних алкоголіків, чи він егоїстичний соціопат, чи вульгарний атеїст, чи психічно невірноважений, чи замкнений педант? Ознаки всіх перерахованих типів можна приписати Степанові у певний період його життя.

Ая? Валлійський чи ірландський пер? Мої батьки родом із Кардіфа. Жартую, я ніякий не валлійський ірландець, візьміть трохи східніше, туди, де не так давно з'явилося багато нових держав, про які багато хто й не чув. Я можу сказати, що я — Норман Льюїс, але це теж неправда, я — автор цього тексту. Мабуть.

Коли генерал мертвої армії прийшов до мене у гості, я пригощав його отрутами. Одна — за розбиті голови. Друга — за міста-привиди. Третя — за любов.

36

Це тільки мені Ромен Гарі і Венсан Кассель схожі між собою? Ні, не Гарі, а Кортасар — і Кассель. Це його — Кортасаровий — вогник (він завжди вогник, до речі) від цигарки — мені постійно блимає. Мій маяк. Постійно іти/плисти на маяк. Хвилями моєї любові Вірджинії Вулф*. Коли Хвильовий хвилює. Так от — вогник цигарковий. Це одна із ознак (мабуть, найбільш характерна, патогномонічна, так би мовити) Білої Плями.

Що таке Біла Пляма (не плутати із білим шумом) — ніхто толком не знає. Це такий собі феномен мого рідного села, звідки я втік. Чи думаю, що втік. Як то буває: людина може виїхати із села, але село із людини не може. Ніяк. Здається, це людина — Біла Пляма — адже має приблизно метр вісімдесят зросту, їздить на велосипеді, має людиноподібні обриси, щодо обличчя — воно завжди різне. Так, це таки людина, й до ворожки йти не треба — адже я не вірю у будь-що надприродне, зовсім.

37

Одного дня мені потрапила до рук книжка Тріши Грінхол**, мені порекомендував її терапевт: «якщо тобі вистачить терпіння, бо я так її і не прочитав повністю — забагато медичної статистики, — сказав він: — ненавиджу

* Алюзія на її романи «До маяка» (1927) і «Хвилі» (1931).

** Тріша Грінхол — британська лікарка загальної практики, професорка первинної медичної допомоги, відома працею про основи доказової медицини.

медичну статистику. Вона часто не є достовірною». Так-от, там є розділ, який називається «Чому на мене дивляться косо, коли я згадую про доказову медицину». Зі слів терапевта, так і є.

— Знаєш, ти, мабуть, перший, точніше — один із небагатьох, хто нормально відреагував на слово «антидепресант». Бо найчастіше мені відповідають: «не, ві шо, не треба, вони візивають завісімость, не хочу».

І пояснив: «це наслідок радянської травми. Каральної психіатрії. Менталітет недовіри і знецінення. Загостреність на зраді. Чим глибше у периферію — тим гірше.

— От взяти хоча б українську інструкцію до препарату, наприклад, там два-три показання до прийому, візьми американську — там безліч, там уся психіатрія. А потім поясни, що у вас нема ніякої шизофренії, що в такій дозі препарат діє як антидепресант чи стабілізатор настрою. Будь-що із коренем «психе» прирівнюється до кінця світу. Хоча все від нервів. Неіснуючі діагнози і препарати без доказової ефективності — навпаки — застосовуються. Кожен хоче бути обдуреним. Це факт. Приватні медичні центри із поліпрагмазією* (не всі, звичайно, не всі) — вітаються, бо людина туди іде за гарним сервісом, а от видалити допомога — вже не головне. Стигма. Це все стигматизація психічного здоров'я.

Промови терапевта можна записувати, як лекції. Бо мова про величезну проблему. «Ефект Даннінга-Крюгера**, як він каже. Синдром Земмельвейса»*** — додає. Далі ще

* Поліпрагмазія — одночасне призначення хворому у великій кількості лікарських препаратів або лікувальних процедур, часто невиправдане та нераціональне.

** Ефект профана.

*** Феномен, коли люди заперечують нові знання через те, що ті суперечать усталеним нормам.

розказував про психосоматику, про Франца Александера* і про його книжку, яку все ніяк не може знайти.

38

Я лечу. Колись у соцмережі (цілій колаборації спеціалістів широкого профілю) на аву поставив один з автопортретів Френсіса Бекона (сучасного), а на заставку — «Народження Нарциса» Сальвадора Далі. Мало хто лайкнув. Мало хто зрозумів. «Летючі камені» Малерба** нагадали мені про Стоунхендж, хоча ті камені й висять. А Стоунхендж — про «Раммштайн» — їхню «Ohne dich»***. Таранний камінь. Таранна кісточка. У мене вивернута вся ліва стопа. Але я не відчуваю болю. Тільки тебе. Я — як той відомий альпініст, який ще у вісімдесятих минулого сторіччя загинув. Черговий удар головою. Це страх. Наче страх воротаря перед одинадцятиметровим ударом. Конспірологічне мислення футбольних фанатів після перемоги над командою Шевченка і вихід на збірну Італії. Кальчо-катеначо-сквадра-адзурра****. А потім — боже, бережи королеву! Я лечу. Провалююсь. Розриваю пуповинну прив'язаності. Хай би та пуповина із болотної в'язкості та осоки, моху та хвойного дурману не відпустила Степана. Хай би. А то я, боже, прив'язаний до цієї каталки спогадами автотрощі. Це той незрозумілий біль. Коли середину вивертає. У мене таке було колись. Коли читав Сартрову «Нудоту». А ще: коли

* Франц Александер — угорсько-американський психоаналітик, один із засновників психосоматичної медицини.

** Луїджі Малерба (1927 — 2008) — італійський письменник.

*** Пісня рок-гурту «Рамштайн» — «Без тебе».

**** Кальчо (італ. Calcio) — футбол. Катеначо (італ. Catenaccio) — «засув, клямка» — футбольна тактика, в якій акцент робиться на захист, часто асоціюється зі збірною Італії з футболу. Сквадра адзурра (італ. Squadra Azzurra) — лазурова команда, неофіційна назва збірної Італії з футболу.

йшов із вокзалу додому. Поночі. Коли просив тебе, г-сп-ди, дати мені знак — Lord, give me your sign! — я співав, співав біля тої стіни із надписом «бордертаун», за сотню метрів до освітленої дороги, до переїзду із шлягбаумом. І хтось їхав — мотоциклісти. Посеред ночі. Я біг назустріч, аби підвезли. Біг. Біг. А потім утікав. Утікав лісом. Стрімголов. Манівцями. Зигзагоподібно. Аби мене не зловили. Мотоциклісти — четверо молодиків — кинули мене під ноги: розбили голову і ноута, і всі надії на кращу націю. Хороший знак. Знак, що запам'ятається надовго.

39

Чуєш, як я тихцем вислизаю за двері? Як непомітно сповзаю з каталки — і втікаю. Звільнення від розірваного одягу і понівеченого тіла. Чуєш, це шум трави. Це блекотіння молочних стін — так небо несе в оберемку полум'я. Брунатна тиша поранення. Зяючий вереск тиші. Запах зморщок зіпрілої картоплі. Якщо я втечу — це будуть мої п'ятнадцять хвилин слави.

40

Я сидів мовчки. Слухав виступ RY X на Джазовому фестивалі у Монтре 2017 року. А тут телефон заграв. Невідомий номер. Екран увесь червоний. Спам. Я такі одразу вибиваю. Але цього разу спробував відповісти:

— Зустрінемось на розі Першої та Другої вулиць. Завтра. Рівно опівдні.

І все. Вибили. Голос наче із того світу. Кризь призму металевого бар'єру. Я не розібрав статі. Агендерний голос.

Може, це хтось із свідків? Може, хтось хоче допомогти мені у розслідуванні?

Я проти!

41

Свідок # без номера:

«Свого ножа я можу розглядати вічно».

42

Іво Бердих прийшов об 11:55. На ріг Першої та Другої вулиць. Чорне пальто. Навушники. Піднятий комірць. Він перебирав пальцями, наче грав на фортепіано. Щось собі нотував. Щось наговорював на телефон. І метушився. І метушився. І метушився.

11:59. Він дивиться навколо. Ані живої душі. Нікого. Навіть жодного птаха у полі зору немає. Він метушиться ще більше. Проїхав автомобіль. Не зупинився.

Іво дивиться на годинник із десятисекундним інтервалом. Неспокій. Ажитація.

12:00. Нікого. Порожнеча.

12:01. Нікого. Ще глибша порожнеча. Ріг Першої та Другої вулиць знущається із Іво.

Як знущаюся над ним я. Це я зумисне до нього телефонував. Хотів побачити його реакцію. Мене все влаштовує.

43

Так — ось я тут — на місці — прийшов об 11:55. Ріг Першої та Другої вулиць. Моє чорне пальто прекрасне. Борода маскує мою зовнішність. Я — майстер мімікрії. У навушниках грає Мельник. Піднімаю комірць: вітряно. Перебираю

пальцями — ритм прекрасний. У мене хороший настрій. Інтрига. Дістаю нотатник, але нічого не записую. Вмикаю диктофон на телефоні — але нічого не записую. Так, де воно? Де той голос? Починаю нервувати.

11:59. Дивлюся навколо. Ані живої душі. Нікого. Повністю. Жодного птаха у полі зору немає. О, проїхав автомобіль. Може, зараз хтось вийде? Дідько, не зупинився. Дивлюсь на годинник. Часто. Наче зарядив ставку. Час спливає, а гол все не забивають. Стає неспокійно. Мій терапевт це назвав би тригером, ажитацією, чи якимось по-іншому.

12:00. Нікого. Порожнеча.

12:01. Нікого. Ще глибша порожнеча.